

MESH (MEDICAL SUBJECT HEADINGS)

Ing. Jiřina Svetlíková, Mgr. Lenka Maixnerová
Národní lékařská knihovna

Co je MeSH

- ❑ Tezaurus Medical Subject Headings
- ❑ Řízený slovník termínů z biomedicíny
- ❑ Produkt U.S. National Library of Medicine, Bethesda (NLM)
- ❑ WWW: <http://www.nlm.nih.gov/mesh>

Využití tezauru MeSH

- ❑ Předmětová analýza biomedicínské literatury
- ❑ Věcné pořádaní
- ❑ Vyhledávání bibliografických (katalogizačních) záznamů

Česká verze tezauru – MeSH-CZ

- Národní lékařská knihovna v Praze (NLK) používala zkrácený překlad tezauru MeSH pro zpracování národní lékařské bibliografie od r. 1977
- První vydání úplné české verze v r. 1991 odpovídalo originálu z r. 1990
- V současné době k dispozici 14. vydání tezauru (MeSH-CZ 2010) – bude distribuováno v červenci 2010

MeSH-CZ

- ❑ Od r. 2006 překládáme on-line v systému MTMS (MeSH Translation Maintenance System) vyvíjeném v NLM, překladatelská databáze tezauru
- ❑ Překládají se deskriptory, viz odkazy, podhesla, publikační typy, tagy
- ❑ Nepřekládají se redundantní a nepřeložitelné odkazy, nepřeložitelné deskriptory, definice (Scope Notes), anotace a historické poznámky a přídatná databáze názvů chemických látek (Supplementary Concept Records)

MeSH-CZ - dostupnost

- ❑ Na DVD Bibliomedica – včetně databáze MeSH-Chemický rejstřík (MeSH – Supplementary Concept Records), pro indexaci chemikálií
- ❑ Pro knihovnické systémy k dispozici ve formátu xml – na základě smlouvy o využívání tezauru

Smlouvu na MeSH mají podepsanou

- ❑ ÚHK T
- ❑ UK
- ❑ FN Ostrava
- ❑ MU
- ❑ FN u sv. Anny v Brně
- ❑ Krajská nemocnice Liberec
- ❑ Nemocnice Písek
- ❑ Pardubická krajská nemocnice
- ❑ IKEM
- ❑ Krajská zdravotní, Ústí nad Labem
- ❑ Psychiatrické centrum Praha
- ❑ SÚKL

Co slovník obsahuje?

- 4 typy termínů:
 1. Záhloví (hlavní deskriptory)
 2. Podhesla (kvalifikátory)
 3. „Supplementary concept records“
 4. Publikační typy

Záhlaví (hlavní deskriptory)

- ❑ Cca 25.500 hlavních deskriptorů
- ❑ Obsahují: definici, odkazový aparát typu viz a viz též, anotaci, poznámky, seznam povolených podhesel k danému záhlaví, kód/y deskriptoru
- ❑ Struktura: 16 hlavních kategorií, které se dále větví – tzv. stromová struktura

MeSH - struktura

- 16 základních kategorií

Anatomie

Organismy

Nemoci

Chemikálie a léčiva

Analytické, diagnostické a terapeutické techniky a přístroje

Psychiatrie a psychologie

Jevy a procesy

Disciplíny a povolání

Antropologie, vzdělávání, sociologie a sociální jevy

Technologie, průmysl, zemědělství

Humanitní vědy

Informační vědy

Skupiny lidí

Zdravotní péče

Publikační charakteristiky

Geografická místa

Stromová struktura

- Každá kategorie má další podkategorie, každé záhlaví má určitou pozici v hierarchii
- Některá záhlaví zaujímají v hierarchii více pozic

Např. *trombocytóza* patří pod *trombocyty* – *poruchy* a pod *myeloproliferační poruchy*

Deskriptory

- ❑ Kód deskriptoru - každý deskriptor má nejméně jeden kód, který označuje pozici deskriptoru v hierarchické stromové struktuře
- ❑ Definice - přesné vysvětlení významu daného deskriptoru. Pouze v angličtině. U některých deskriptorů chybí.

Deskriptory

- ❑ Anotace - poznámky pro indexátory a katalogizátory. Pouze v angličtině.
- ❑ Historická poznámka - popisuje změny v používání deskriptorů v jednotlivých vydáních tezauru.

Odkazy

- ❑ Viz česky - české odkazy, mohou to být synonyma nebo jiné alternativní výrazy, které usnadňují přístup k deskriptoru.
- ❑ Viz anglicky - anglické odkazy, mohou to být synonyma nebo jiné alternativní výrazy, které usnadňují přístup k deskriptoru.

Odkazy

- Viz též odkazy na jiné, příbuzné deskriptory tezauru. Jsou opatřeny hypertextovými odkazy na příslušné záznamy.

Ukázka stromové struktury

C15 - krevní a lymfatické nemoci

C15.378 - krevní nemoci

C15.378.140 - trombocyty - poruchy

C15.378.140.120 - Bernardův-Soulierův syndrom

C15.378.140.427 - Gray Platelet Syndrome

C15.378.140.810 - trombastenie

C15.378.140.855 - trombocytopenie

C15.378.140.860 - **trombocytóza**

C15.378.140.860.800 - trombocytémie esenciální

C15.378.140.735 - trombocyty - deficit ukládacího poolu

C15.378.140.900 - von Willebrandova nemoc

C15 - krevní a lymfatické nemoci

C15.378 - krevní nemoci

C15.378.190 - kostní dřeň - nemoci

C15.378.190.636 - myeloproliferační poruchy

C15.378.190.636.085 - anémie myelofizická

C15.378.190.636.276 - leukémie erytroblastická akutní

C15.378.190.636.370 - leukémie myeloidní chronická BCR-ABL pozitivní

C15.378.190.636.380 - leukémie neutrofilní chronická

C15.378.190.636.484 - leukemoidní reakce

C15.378.190.636.753 - polycythemia vera

C15.378.190.636.765 - primární myelofibróza

C15.378.190.636.860 - **trombocytóza**

C15.378.190.636.860.800 - trombocytémie esenciální

Podhesla (kvalifikátory)

- ❑ Cca 80 podhesel
- ❑ Jejich použití upřesňuje záhlaví (zužuje popisované téma)
Např. oči / *růst a vývoj*
oči – nemoci / *diagnóza , terapie*
- ❑ Každé záhlaví má určitý počet povolených podhesel, některá nemají žádná
- ❑ Max. 3 podhesla pro jedno záhlaví

„Supplementary concept records“

- ❑ Cca 185.000 chemických termínů
- ❑ Aktualizován 1x týdně
- ❑ Záznamy obsahují název látky, chemický název, synonyma, jaké deskriptory MeSH se pro danou látku používají, poznámky, registrační čísla, farmakologický účinek
- ❑ Pomocná databáze při zpracování a vyhledávání publikací o chemických látkách, léčivých přípravcích apod.

„Supplementary concept records“ - příklad

Název

isopelletierine

K deskriptorům

*Piperidines

Chemický název

1-(2-piperidiny)- 2-propanone

Synonyma

2-acetonylpiperidine

(+)-isomer of isopelletierine

(-)-isomer of isopelletierine

pelletierine

Registrační číslo

4396-01-4

539-00-4

2858-66-4

Příbuzná reg. čísla

2858-66-4 ((-)-isomer)

539-00-4 ((+)-isomer)

Poznámka

RN given refers to cpd without isomeric designation; synonym pelletierine refers to (-)-isomer

Historická poznámka

*ALKALOIDS (69-76)

ACETONE/*analogs (69-76)

Citace

J Pharm Soc Jap 94(4):531;1974

Pharm Acta Helv 50(11):337;1975

Pharm Acta Helv 50(7-8):237;1975

Identifikační číslo

C008195

Deskriptor, který použijeme
pro popis/vyhledávání dané
látky

„Supplementary concept records“ - příklad

Název

Kominek's mixture

K deskriptorům

*Aspirin

*Chlorpromazine

*Meprobamate

*Phenobarbital

*Promethazine

Drug Combinations

Chemický název

Benzoic acid, 2-(acetyloxy)-, mixt. with 2-chloro-N,N-dimethyl-10H-phenothiazine-10-propanamine, 5-ethyl-5-phenyl-2,4,6(1H,3H,5H)-pyrimidinetrione, 2-methyl-2-propyl-1,3-propanediyl dicarbamate and N,N,alpha-trimethyl-10H-phenothiazone-10-ethanamine monohydrochloride

Synonyma

Komineks mixture

Registrační číslo

81424-60-4

Poznámka

contains aminazine, phenobarbital, meprobamate, acetylsalicylic acid & diprazin

Citace

Stomalogiia (Mosk) 1981;60(6):24

Identifikační číslo

C033240

Publikační typy

- Popisují formu publikace, článku - NE OBSAH
Např.: bibliografie, biografie, dopisy

Aktualizace tezauru

- ❑ 1x ročně
- ❑ Cca 500-1000 nových záhlaví
- ❑ Cca 50-100 zrušených záhlaví
- ❑ Cca 100-300 změněných záhlaví
- ❑ Chemická databáze aktualizována 1x týdně

Jak používat MeSH při katalogizaci

- ❑ Nejjednodušší řešení: přebereme z jiné knihovny
- ❑ Katalogizační záznam v knize s předmětovými hesly, u řady zahraničních publikací jde přímo o MeSH - označení DNML
- ❑ Obsahová analýza: název, obsah, předmluva, úvod, klíčová slova, jednotlivé kapitoly
- ❑ Klíčová slova uváděná autory nejsou vždy dostačující, indexaci proto nelze provádět jen podle klíčových slov

Obecné zásady indexace 1

- ❑ Snaha o co **nejpřesnější vyjádření obsahu** dokumentu pomocí indexačních prvků tezauru (deskriptorů, podhesel a publikačních typů)
- ❑ **System koordinovaného indexování**, tj. vyjadřování obsahu dokumentu pomocí kombinace 2 nebo více indexačních prvků tezauru
- ❑ Je třeba mít na paměti konečný cíl – **vyhledání relevantních informací pro uživatele**
- ❑ Indexace musí být **objektivní**

Obecné zásady indexace 2

- ❑ Nepoužíváme hierarchicky nadřazené deskriptory, pokud pro téma existuje přesnější deskriptor
- ❑ Ale - hierarchicky nadřazené deskriptory používáme v případech, kdy popisujeme téma více deskriptory, které mají společný nadřazený deskriptor

Obecné zásady indexace 3

- ❑ Používáme pouze podhesla povolená pro určitý deskriptor
- ❑ Do biblio záznamů se přenáší pouze deskriptory ne viz odkazy

MeSH - problémy

- Nejednotnost v použití jednotného a množného čísla:
Dítě, dítě – zneužití, postižené děti, koně, novorozenec, moláry, premolár
- V některých kategoriích chybí termíny, např.: **sporty**
- Provenience: řada termínů má v názvu nebo v definici americkou provenienci, např. **Ministerstvo zdravotnictví USA**
národní instituty zdraví (USA)
Úřad Spojených států pro sociální zabezpečení
národní nemocenské pojištění (USA)
- Chybí názvy některých oborů, které jsou běžné u nás, ale již ne v USA, např.:
Adiktologie, psychopedie

Na co dát pozor

- ❑ Pozor na podobně znějící termíny: **zubní korunka x zubní korunky**
- ❑ Pozor na homonyma: **kniha, sestra, DNA x dna, atlas**
- ❑ **Ženy, muži x ženské pohlaví, mužské pohlaví**
Ženy, muži – používáme pro témata, které jsou zaměřené na sociální, psychologickou, kulturní, politickou nebo ekonomickou problematiku
Ženské pohlaví, mužské pohlaví - používáme pro témata o nemocech, anatomii, fyziologii, genetice apod.
- ❑ **Československo x Česká republika**

Použití MeSH při bibliografickém zpracování

- Použijeme co nejspecifičtější deskriptor nebo kombinaci deskriptorů, které popisují dané téma
- U všeobecných děl stačí použít 1 deskriptor
- Příklad:
http://www.medvik.cz/medvik/title_detail.do?id=152709
- Pokud máme možnost pospat téma složením více deskriptorů nebo pouze jedním deskriptorem, dáme přednost tomuto deskriptoru, např. chronická hepatitida B indexujeme *hepatitida B – chronická* místo *chronická nemoc + hepatitida B*

Příklady

http://www.medvik.cz/medvik/title_detail.do?id=13441

- Pokud není pro popisované téma nalezen vhodný deskriptor, můžeme použít klíčová slova nebo jiné předmětové systémy

http://www.medvik.cz/medvik/title_detail.do?id=168664

Příklad - monografie

- ❑ Využití přípravku TachoSil v neurochirurgii, hrudní a břišní chirurgii : vybrané kasuistiky

Výsledek

chirurgické houby

hemostatika

hemoragie chirurgická

hemostatické techniky

neurochirurgické výkony (metody)

chirurgické výkony minimálně invazivní (metody)

hrudní chirurgické výkony (metody)

břicho (chirurgie)

randomizované kontrolované klinické zkoušky jako téma

fibrinogen

thrombin

PT kazuistiky

Děkujeme za pozornost

Jiřina Svetlíková

svetliko@nlk.cz

Lenka Maixnerová

maixnero@nlk.cz